

1937

V. Westman
Suomen Forsiitti-
Dynamiiitti Oy

Valtioneuvostolle.

Sen jälkeen kun eduskunta oli myöntänyt varat m.m. nitroglyseriinitehtaan perustamiseen valtioon ruutitehtaalle, ryhtyi puolustusministeriö keväällä 1936 neuvottelemaan kanssamme siitä, minkä systeemin mukaan, yhtäjaksoisen vai jaksottaisen, tehdas tarkoituksenmukaisimmin olisi rakennettava. Yhtäjaksoinen systeemi, jota valtio ensi kädessä ajatteli noudatettavaksi, oli Suomessa patentoitu meidän lukuumme. Nämä neuvottelut johtivat sitten siihen, että puolustusministeriö kirjeessä toukokuun 15 päivältä 1936 kehoitti meitä antamaan tarjouksen laitoksen perustamiseksi nitroglyseriinin valmistamista varten sekä yhtäjaksoisen että myöskin jaksottaisen systeemin mukaan. Kirjelmän johdosta hankimme Nitroglycerin A.B:m, Ruotsista, valmistaman selityksen sekä kustannuslaskelman yhtäjaksoisen systeemin mukaan perustettavasta tehdaslaitoksesta sekä lähetimme tämän ynnä valmistamamme vastaavan selostuksen ja laskelman räjähdysainetehtaallamme käytetystä jaksottaisesta systeemistä vertailua varten puolustusministeriölle kirjeessä seuranneen kesäkuun 10 päivänä. Samalla ilmoitimme, edellytyksellä ettei valtio ryhdy ruutitehtaalla harjoittamaan meidän räjähdysaineteollisuutemme kanssa kilpailevaa dynamiitin tai muiden siviiliräjähdysaineiden valmistusta, olevamme valmiit

joko itse tai mainitun ruotrinmaalaisen osakeyhtiön avustuksella valmistamaan yksityiskohtaiset suunnitelmat ja kustannuslaskelmat, auttamaan ruutitehdasta tarjouksien hankkimisessa ja tarvittavien aparaattien tilaamisessa, sovittelussa y.m. sekä muutenkin antamaan tarvittavaa apua suunnitteluun tehtaan rakentamisessa ja käyntiinpanemisessa kuin myöskin asettamaan ruutitehtaan käytettäväksi kokemuksemme nitroglyseriinin valmistamisessa ruutitehtaan tarpeiksi ja pitämään ruutitehdasta varten reservissä ballistiittimassalaitoksemme. Samalla myöskin ilmoitimme, että lupaamastamme avustuksesta emme veloittaisi muuta korvausta kuin suoranaiset kustannuksemme.

Tämän jälkeen käytiin puolustusministeriön ja meidän välillä asiassa neuvotteluja, joiden kestäessä me usein alleviivasimme sitä seikkaa, että annoimme avustustamme valtion ruutitehtaalle suunnitellun nitroglyseriinitehtaan perustamisessa sillä nimenomaisella edellytyksellä, että suunniteltu tehdas ei rupeaisi kilpailemaan kanssamme dynamiitin ja muiden siviiliräjähdysaineiden valmistelemisessä. Tällaiset ajatuksetkin aina jyrkästi torjuttiin puolustusministeriön puolelta. Neuvottelut johtivatkin siten sellaiseen tulokseen, että tehdas päätettiin perustaa ja rakentaa jaksottaisen systeemin mukaan meidän laatimamme ehdotuksen perusteella. Puolustusministeriön ja meidän välillä tehtiin 3 päivänä syyskuuta sopimuskirja ammoniumnitraatin varastoimisesta tehtaallamme valtion tarvetta varten. Tämän sopimuskirjan 7 §:ssä selitetään, että sopimus on tehty edellyttäen, ettei puolustusministeriö rauhan aikana valtion ruutitehtaalla tai muualla ryhdy harjoittamaan meidän räjähdysainetehtaan kanssa kilpailevaa dynamiitin tai siihen verrattavien siviiliräjähdysaineiden valmistusta. Sopimus, sotatilaa varten määrättyine poikkeuksineen, oli voimassa kaksi vuotta sen jälkeen kuin jompikumpi sopimuspuoli oli

sen irtisanonut.

Lähettäessään kirjeessä syyskuun 8 päivältä 1936 toisen kappaleen mainittua sopimuskirjaa meille puolustusministeriö, viitaten sopimuskirjan 7 §:ään, vielä nimenomaan huomauttaa, että "ne epäluulot, joita yhtiöllä on ollut koskien avustusta valtion ruutitehtaalle suunnitellun nitroglyseriinitehtaan perustamisessa, ovat nyt poistettut ja että yhtiö nykyisten olosuhteiden valitessa on tyytyväinen kysymyksen saamaan ratkaisuun". Kirjeen lausunnalla "epäluuloista" tarkoitetaan meidän niin hyvin kirjeissämme puolustusministeriölle kuin myöskin neuvotteluissamme ministeriön kanssa esittämäämme vaatimusta, että ensimmäisenä ehtona meidän antamalle avustukselle valtion nitroglyseriinitehtaan perustamisessa oli, ettei valtio ryhtyisi esitetyllä tavalla kilpailemaan tehtaamme kanssa.

Saatuamme mainitun puolustusministeriön allekirjoittaman sopimuskirjan ja ministeriön kirjeessään antaman sitä selostavan vakuutuksen olimme nyttemmin todellakin vakuutettuja siitä, että valtio ei tulisi kilpailemaan tehtaamme kanssa dynamiitin ja muiden sellaisten räjähdysaineiden valmistuksessa sekä halusimme vilpittömästi ammattitaidollamme ja kokemuksellamme avustaa valtiota nitroglyseriinitehtaan perustamisessa. Näin tapahtuikin ja avustuksemme otettiin valtion puolesta vastaan kaikissa muodoissa. Yhteisymmärryksen katsottiin olevan täydellisen ja valtion ruuti-tehdas tiedoitti meille kirjeessä syyskuun 26 päivänä 1936, että tehtaan nitroglyseriini- ja ballistiittimassaosastot rakennetaan meidän kanssa yhteistyössä sekä tarjouksissamme ja neuvotteluissa teknillisen johtajamme kanssa määrätyn perustein. Me puolestamme lupasimme toimittaa tehdasosastojen rakentamiseen tarvittavat piirustukset ja ehdotukset, mikäli niitä jo emme sitä ennen olleet toimittaneet.

Yhteisymmärrys sai kuitenkin ankaran kolauksen kun valtion ruutitehdas meille lokakuun 7 päivänä 1936 lähettämässään kirjeessä lausui vasten kaikkia aikaisemmin annettuja vakuutuksia ja sopimuksia, ettei puolustusministeriön sitoumus olla kilpailematta kanssamme dynamiitin ja muiden räjähdysaineiden siviili tarpeisiin valmistuksessa sitonut ruutitehdasta koska "sopimuksen kohta on muutettu toisin kuuluvaksi siinä sopimuksessa, jonka Te ja Puolustusministeriö olette allekirjoittaneet 3 p. syyskuuta 1936".

Tämä puolustusministeriön alaisena toimivan valtion ruutitehtaan ilmoitus oli mitä suurimmassa määrässä omiaan ihmetyttämään ja järkyttämään meitä, minkä johdosta me lokakuun 12 päivänä 1936 kirjoitimme siitä puolustusministeriölle ja lausuimme muun muassa että jos ruutitehtaan sopimuksen vastainen ilmoitus jää viimeiseksi sanaksi, niin me olemme pakoitettut keskeyttämään piirustuksien ja suunnitelmien laatimisen ruutitehtaan lukuun ja katsoimme sopimuksemme puolustusministeriön kanssa alunperin rikotaksi. Vastinekirjelmässään 17 päivältä samaa lokakuuta puolustusministeriö kuitenkin vakuutti sopimuksen edelleen olevan voimassa ja velvoittavan myöskin ruutitehdasta sekä, huomauttaen ruutitehtaan menettelyn sopimattomuudesta, ilmoitti että sopimuksen jatkuva selvittely ja tulkinta jäisi puolustusministeriön ja meidän väliseksi asiaksi ruutitehtaan johdon siihen sekaantumatta. Näin ollen ja kun ministeriö merkinnän mukaan oli lähettänyt kirjeensä myöskin ruutitehtaan johdolle ja toimitusjohtajalle emme me enää katsoneet asianmukaiseksi vastata ruutitehtaan edellämainittuun kirjeeseen ja siinä tehtyyn ilmoitukseen.

Kun rauha näin ollen palautui ja uusi vakuutus sopimuksen voimassa olosta oli meille annettu jatkui avustuksemme valtion uuden tehtaan rakennuttamisessa niin hyvin neuvojen kuin työnkin muodossa. Joulukuun alussa tehdyn sopimuksen mukaan sitouduimme

me hankkimaan erinäisiä siinä lähemmin mainittuja laitteita ja piirustuksia tehdasta varten. Laitteet, jotka valmistimme, sitouduimme toimittamaan itsekustannushinnasta.

Annettuamme näin pitkin aikaa avustustamme neuvoin ja toimin tehtaan rakentamisessa on tehdas nyttemmin valmistumaisillaan tekniikan viimeisten vaatimusten mukaisesti. Avustuksemme on otettu koko ajan vastaan ja me olemme sen mielihyvin ja itseuhrautuvaisesti myöskin antaneet siinä varmassa vakaumuksessa, että valtio myöskin pysyisi antamassaan sitoumuksessa olla kilpailematta meidän kanssamme dynamiitin ja muiden siviiliräjähdyksaineiden valmistuksessa, minkä me olimme asettaneet antamamme avustuksen perusehdoksi.

Kaikesta tästä huolimatta ja ilman että puolustusministeriön ja meidän välillä 3 päivänä tehtyä sopimusta olisi edes irtisanottu on hallitus kuitenkin 25 päivänä viime lokakuuta ja ennenkuin valtion ruutitehtaan nitroglyseriini- ja ballistiittimassaosastot olivat lopullisesti valmistuneetkaan jättänyt eduskunnalle esityksen 4.500.000 markan suuruisen määrärahan myöntämisestä dynamiittiosaston perustamiseksi valtion ruutitehtaan yhteyteen. Kaikki tämä on kuitenkin jyrkässä ristiriidassa puolustusministeriön meille antamien vakuutuksien ja sopimusten kanssa, koska hallituksen esityksen tarkoituksena on perustaa dynamiitin valmistusta varten tehdas, joka tulisi kilpailemaan meidän tehtaamme kanssa, mikä käy täysin selville hallituksen esityksen perusteluistakin. Sitävastoin ei perusteluissa mainita mitään puolustusministeriön meille antamista vakuutuksista ja sopimuksista, joiden mukaan aiottu dynamiittitehdas loukkaisi meille vakuutetuja oikeuksia. Esityksen perusteluista havaitaan myöskin, että meidän tehtaamme dynamiitin valmistus täyttää maan tarpeet tässä suhteessa, jopa ylittääkin ne.

Edellä esitetyn perusteella ja kun hallituksen esitys ilmeisesti sotii meille puolustusministeriön antamia vakuutuksia ja sopimuksia vastaan saamme me kunnioittaen anoa että hallitus esitystä eduskunnassa käsiteltäessä asettaa eduskunnan tietoon tässä kirjelmässä esitetyt tosiasiat, jotka tekevät esityksen hyväksymisen sopimusrikkokseksi valtion puolelta meitä vastaan ja on muutenkin ristiriidassa valtion puolesta meille annettujen vakuutusten kanssa, joihin luottaen me olemme toimineet valtion rakentaessa nitroglyseriini- ja ballistiittimassatehtaitaan.

Mikäli taas hallituksen esitys kaikesta huolimatta saisi eduskunnan hyväksymisen ja dynamiittiosasto valtion ruutitehtaan yhteyteen tulisi rakennettavaksi niin panemme me nyt vastalauseemme tätä sopimuksen rikkomista vastaan ja pidätämme itsellemme oikeuden täyden korvauksen saantiin siitä vahingosta mikä meille sen kautta syntyy. Pidätämme myöskin oikeuden niihin kaikkiin laitteisiin, jotka toisten edellytyksien vallitessa olemme joulukuussa 1936 tehdyn lisäsopimuksen mukaan toimittaneet valtion ruutitehtaalte nitroglyseriiniostasoa varten ja jotka laitteet eivät vielä ole asetetut paikoilleenkaan tehtaassa.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 1937.

Suomen Forsiitti-Dynamiitti O.Y.

Vilh. Westman.

Osakeyhtiö Hangon kaupungissa.

Kautta:

Lauri Castrén

Asianajaja, varatuomari Helsingissä.

S.A.J.